

АД'ЕКТИВНІ КОМПАРАТИВНІ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ТА ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ)

О.Ф. Мочар

Ужгородський національний університет

Культурологічний підхід до викладання іноземної мови та літератури набуває особливої актуальності сьогодні, адже оптимізація спілкування між носіями різних мов і культур – настійна вимога сучасності. Високий рівень комунікативної компетенції немислимий без культурологічного аспекту, тому завданням викладача як рідної, так й іноземної мов та літератур є повсякденний розвиток здатності встановлювати зв'язок між власною самобутньою та іноземною культурою, готовністю молоді виконувати в майбутньому роль культурного посередника в загальноєвропейському і світовому контексті. З огляду на це, суто національне та універсальне в мовах заслуговує на особливо пильну увагу як необхідна передумова ефективного навчання й спілкування.

Основним об'єктом дослідження є двокомпонентні ад'єктивні компаративні фразеологічні одиниці (ФО), що мають у своєму складі парний сполучник (as)...as, проте можливе опущення першого сполучника. Напр.: *as pretty as a picture; fierce as a tiger*. Аналіз проводився на матеріалі сучасних лексикографічних джерел та художніх текстів (понад 550 одиниць). У дослідженні виходимо з того, що компаративним словосполученням належить велика роль у формуванні не лише структурно-граматичних, але і семантичних та прагматичних аспектів речення. Щодо семантики, то ад'єктивні компаративи позначають надзвичайно різноманітні якості, властивості та характерні риси як осіб, так і предметів або явищ. Наведемо деякі приклади стосовно:

- характерних рис людини, e.g. *as brisk as a bee; as changeable as a weathercock; as cheerful as a lark; as closed as an oyster; as cold as charity;*
- зовнішності, поведінки та фізичного стану людини, e.g. *as bright as silver; as clean as a new pin; as deaf as a post; as drunk as a lord;*
- фізичних властивостей предметів та явищ, e.g. *as brittle as glass; as clear as a bell; as full as a Christmas pie;* колір, e.g. *as black as soot/ink/jet; as brown as a berry; as green as grass;* кількість, e.g. *as numberless as the sands; as plentiful as blackberries;* точність, розміреність, e.g. *as regular as clockwork;*
- характерних рис щодо способу дії у широкому розумінні, e.g. *as cheap as dirt; as clear as day; as easy as ABC; as funny as a crutch; as quick as lightning.*

На думку лінгвістів (Кунин 1986) перший компонент компаративних ад'єктивних словосполучень, як правило, вживається у своєму основному буквальному значенні, а функція другого компонента завжди полягає у підсиленні значення першого з них. Образність виникає завдяки незвичності порівняння, а оцінювальна характеристика може бути позитивною (1а; 2б) або негативною (1б; 2а). Загалом характер оцінки залежить від семантики першого компонента, проте інколи визначається семантикою другого компонента. Порівняємо такі словосполучення:

1 а) *as welcome as flowers in May; as welcome as the day* та б) *as welcome as snow in a harvest; as welcome as water in one's shoes;* 2 а) *as fat as a pig* та б) *as fat as butter.*

Аналіз матеріалу свідчить, що компаративним фразам властива гіперболізація, тобто перебільшення ознаки для її більшої виразності.

Еквівалентність конотативного значення у співвіднесених слів оригіналу й перекладу передбачає відтворення у перекладі асоціативно-образного компонента цього значення. Безперечно, семантика деяких слів включає додаткову інформацію, пов'язану з певними асоціаціями у мисленні мовців. Так, за В.Комісаровим [1990:86], для багатьох представників різномовних колективів "сніг" не лише вид атмосферних опадів, а певною мірою еталон білого кольору, з якими можуть порівнюватись інші предмети (волосся, цукор, білизна, зуби). "Крейда" також біла, проте асоціації інші, адже цей відтінок нагадує колір зблідлого обличчя. Лис асоціюється з хитрістю і підступністю, а лев – з хоробрістю, наприклад: *as sly as a fox; as cunning as a fox, as brave as a lion; as bold as a lion*. Ця образність семантики виразу закріплена у мовленнєвій практиці, проте підкреслюється лише якась одна ознака. Зокрема, якщо для росіянина "баня" – це не лише спеціальне приміщення, де миються, але й дуже жарке місце, то англійське "bath" позбавлене подібної характеристики.

Різні асоціації закріплюються у значеннях деяких слів у зв'язку з їх вживанням в усній фольклорній та літературній творчості, широко відомі в даному мовному колективі і завдяки образності привертають увагу, впливають на його сприйняття співрозмовником/читачем, викликаючи певне емоційне ставлення до почутого чи прочитаного. Збереження образності вислову оригіналу є обов'язковою умовою досягнення еквівалентності перекладу і потребує особливої уваги під час навчання на факультетах РГФ та перекладацьких відділеннях.

Тут, зокрема, можливі три різні ступені близькості образних компаративних ад'єктивних фраз двох зіставляваних мов.

1 Відповідні слова в МД і МП можуть мати абсолютно однакову асоціативно-образну характеристику.

Пор.: *As black as coal/soot; as black as a crow's wing; as brave as a lion; as bright as day.*

Деякі вирази при надзвичайній близькості асоціації відрізняються у зіставляваних мовах лише деякими відтінками вислову. Наприклад: *as black as a thunderstorm – темний, як хмара (англ. як грозова хмара)*. Осібно стоять компаративні вислови, що мають спільні ознаки завдяки Біблії: *as black as sin; as black as hell; as old as Adam; as old as Adam's rib; as patient as Job.*

Наведемо кілька англійських авторських компаративних висловів: *as chaste as ice (Shakespeare, Hamlet, act III, s. 1)* – невинний/непорочний як дитина; *as right as a trivet (Ch. Dickens, Pickwick Papers, ch. 1)*.

2 Відповідна асоціативно-образна характеристика властива різним словам, що не є еквівалентами в МД і МП. Цій групі компаративних фраз слід приділити значну увагу в процесі навчання, адже при перекладі

відтворення образного компонента потребує заміни образу у відповідності до норм МП. Наведемо список цих фраз. *As blind as a bat; as bold as brass; as bright as silver; as busy as a bee; as busy as a hen with one chicken – метушливий як курка з яйцем; as brown as a berry; as changeable as the moon/sea – сім п'ятниць на тиждні.*

З Ознака, що виділяється в образному компоненті в оригіналі, не виділяється у словах МП. Часто трапляється, що в МП взагалі відсутній образ на цій основі. У таких випадках при перекладі відтворення цього значення відбувається лише частково, на нижчому рівні еквівалентності, а інколи і взагалі у перекладі цей образ втрачається. Пор.: *As cheap as dirt; as closed as an oyster; as common as dirt; as cool as a cucumber; as crooked as a corkscrew/a dog's hind leg.*

Особливої уваги в культурологічному плані заслуговують національно-колеритні ад'єктивні компаративи типу:

As black as the Ace of Spade; as bold as brass; as busy as a cockroach on a hot stove (Am.); as busy as a one-armed man (Am.); as changeable as weather/the sea; as closed.

Ад'єктивні компаративні ФО мають підрядну структуру, а в реченні можуть вживатись у ролі означення (постпозитивного чи відокремленого), а також предикатива. У художній літературі спостерігаються і авторські компаративні вислови, e.g. 1 *He was as selfish as a pig at a trough – but it had not always been so* (V.Canning, Birdcage, p.37). 2 *“You're American, aren't you?” I asked. “As apple pie”* (I.Shaw, Nightwork, p.277).

Отже, функціонально ад'єктивні компаративи збігаються з прикметником, проте постпозиція для них є нормою, а препозиція, будучи відхиленням від норми, є оказіональним стилістичним засобом. Інколи можливі перестановки в позиції компаративних компонентів, а також заміна “as” за допомогою “like”, вживання форми множини іменника замість форми однини, e.g. 1 *“You've been mining away like a busy mole, haven't you?”* (V.Canning, Birdcage, p.79). 2 *They are like blind mice.* (M.H.Clark, My Gal Sunday, p.81); 3. *I was perched on the edge of a lumpy armchair, leaning forward attentively, alert as a bird dog...* (L.Sanders, McNally's Risk, p.1). 4 *“...and he assures me he's right as a dollar now”* (I.Shaw, Nightwork, p.163).

Із вищевикладеного можна зробити висновок, що практичне вивчення англійської мови як засобу спілкування в діалозі культур та пізнання світу передбачає досконале оволодіння всіма засобами мови, включаючи й ад'єктивні компаративи, з огляду на їх семантичні, структурно-синтаксичні характеристики і прагматичний потенціал при моделюванні реальної чи художньої дійсності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Комиссаров В.Н. Теория перевода. – М.: Высшая школа, 1990.
2. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. – М.: Высшая школа, 1986.
3. Порівняльні дослідження з граматики англійської, української, російської мов / За ред. Ю.О. Жлуктенка. – К.: Наукова думка, 1981.
4. Alexander L.G. Longman English Grammar. – Longman Group Ltd, 1995.
5. Korunets I.V. Contrastive Typology of English and Ukrainian Languages. – К.: Lybid Publishers, 1995.
6. Quirk R., Greenbaum S., Leech J., Svartvik J. A University Grammar of English. – М. 1982.
7. Rayevska N.M. Modern English Grammar. – К. 1976.
8. Seidl J., McMordie W. English Idioms and How to Use Them. – М.: Высшая школа, 1983.
9. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. – К.: Рад. школа, 1969.
10. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь. – М.: Русский язык, 1984.
11. Canning V. Birdcage. – Pan Books Ltd, 1980.
12. Clark M.H. My Gal Sunday. – Simon Schuster, 1996.
13. Sanders L. McNally's Risk. – Berkley Publishing Corporation, 1994.
14. Shaw I. Nightwork. – Pan Book Ltd., 1976.

Надійшла до редколегії 18 березня 2003р